

Ислом умматининг ҳолати гоҳ яхши...

16:17 / 29 марта 1137

وْنَعُهُلَالِي ضَرَّةَ فْيَرْحُنَعَ
نَوْلَأْسَيُسْأَنَلَانَكَهَلَاقَ
هُلَالِي لَصَهَلَلَالِلُوسَرَ
رْيَخَلَانَعَمَلَسَوْهَيَلَعَ
رَشَلَانَعُهُلَأْسَأْتْنُكَوَ
تْلُقَفَ يَنَكَرْدَيْنَأَهَفَأَخَمَ
يَفَأَنُكَأَنَإَهَلَلَالِلُوسَرَأَيَ

هـلـلـاـ اـنـءـاـ حـفـرـشـ وـهـيـلـهـاـجـ
اـذـهـ دـعـبـ لـهـفـ رـيـخـلـاـ اـذـهـبـ
اـلـاـقـ لـاـقـ مـعـنـ «ـلـاـقـ لـاـقـ نـمـ رـيـخـلـاـ»
ـرـشـلـاـكـلـذـ دـعـبـ لـهـوـ تـلـقـ
ـهـيـفـ وـهـيـفـ مـعـنـ «ـلـاـقـ لـاـقـ ئـرـيـخـ نـمـ»
ـلـاـقـ ئـهـنـ خـدـ اـمـ وـ تـلـقـ ،ـنـ خـدـ
ـيـيـدـهـ رـيـغـبـ نـوـدـهـيـ مـوـقـ «ـ

ـتـلـقـ ،ـرـكـنـتـ وـمـهـنـمـ فـرـعـتـ
ـنـمـ رـيـخـلـاـكـلـذـ دـعـبـ لـهـفـ
ـئـلـعـ ئـاعـدـ مـعـنـ «ـلـاـقـ لـاـقـ ئـرـشـ

ـهـيـلـاـ مـهـبـ اـجـ اـنـمـ مـنـهـجـ بـاـوـبـاـ
ـهـيـ تـلـقـ ،ـهـيـفـ تـلـقـ
ـاـنـلـ مـهـ فـصـ هـلـلـاـلـ وـسـرـ

ଆନ୍ତଦଳଗଂମମ୍ବୁ» ଲାକ
«ଆନ୍ତନସଲାବନୋମଲକଟିଯି
ନେ ଯିନୁରମ୍ଭାତ ଆମଫ ତଳୁକ
ମର୍ଜଲାତ» ଲାକ ? କଲାଦ ଯନକର୍ଦା
ମୁମ୍ଭମାମେ ଓନ୍ନିମଳୀଔମାଜ
ମୁହେଲ ନୁକଟ ମଳନେଫ ତଳୁକ
ଲାକ ? ମାମେ ଆଲୋ ଔମାଜ
ଲାଲୁକ କରଫଲ ଲାଲୁତ ଲାର୍ତୁମାଫ «
ରାଖଶ ଲୁଚାବ ପ୍ରାୟତ ନୋଲା
ତନ୍ମା ଓତୁ ମଳାକର୍ଦି ତାତିହ
ଥାଲିଥଲ ଓର . କଲାଦ ଯଲୁ

Хузайфа розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

«Одамлар Расулуллоҳ алайҳиссаломдан яхшилиқ ҳақида сўрашар эди, мен эса ўзимга етиб қолмасин деб қўрқиб, ёмонлик ҳақида сўрап эдим. У зотга «Эй Аллоҳнинг Расули, биз жоҳилияতда, ёмонликда эдик. Аллоҳ бизга ушбу яхшиликни келтирди. Ушбу яхшилиқдан кейин ёмонлик бўладими?» дедим. «Ҳа», дедилар. «Ўша ёмонликдан кейин яна яхшилиқ бўладими?» дедим.

«Ҳа. Унинг тутуни ҳам бўлади», дедилар. «Унинг тутуни нима?» дедим. «Ҳидоятсиз йўл бошлайдиган қавмдир. Уларнинг баъзи нарсаларини ёқтирасан, баъзи нарсаларини инкор қиласан», дедилар. «Ўша яхшиликдан кейин ёмонлик бўладими?» дедим. «Ҳа. Жаҳаннам эшигида турган даъватчилар. Ким уларга ижобат қилса, унинг ичиға отишади», дедилар. «Эй Аллоҳнинг Расули, уларни бизга сифатлаб беринг», дедим. «Улар ўзимизнинг қавмдан. Ўзимизнинг тилимизда гапиради», дедилар. «Ўша нарса менга етса, нима қилайин?» дедим. «Мусулмонлар жамоасини ва уларнинг имомини лозим тутасан», дедилар. «Уларнинг жамоати ҳам, имоми ҳам бўлмаса-чи?» дедим. «Дараҳтнинг томирини тишлаб бўлса ҳам, ўша фирмаларнинг барчасидан четда бўл. Сенга ўлим келганда ҳам ўша ҳолатда бўлишга ҳаракат қил», дедилар».

Учовлари ривоят қилганлар.

Шарҳ: Демак, Ислом умматининг ҳоли гоҳ яхши, гоҳ ёмон бўлиб туриши бор нарса экан. Бу умматнинг ичидагитна чиқиб туриши ҳам бор гап. Бундай пайтларда мусулмонлар жамоаси ва уларнинг имоми бор бўлса, ўшалар билан бирга бўлиш керак. Агар жамоа ҳам, имом ҳам бўлмаса, фирмаларнинг барчасидан четда бўлиб, уларнинг бирортасига ҳам қўшилмаслик лозим.

عْنُونْدَبِعْلَلِيَضَرِهِلَلِإِلَصِيَّنْلَلِعْلَيْمُكْنِإِنْلَاقْنَأْمَلَسَوْرُمُأْوَرَثَأْيَدْعَبَنْوَرَتَسْأَمَفْ: إِنْلَاقْنَأْمَلَسَوْرُمُأْوَرَثَأْيَدْعَبَنْوَرَتَسْأَمَفْ: اُولَاقْنَأْمَلَسَوْرُمُأْتَلَاقْنَأْمُرْسَرَأْيَإِنْرُمُأْتَ

اُولَسَوْمُقْحَلِي اُودَا مُكْقَحَلِلَى.

Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий алайҳиссалом бизга: «Мендан кейин күп мункар ишларни күрасизлар», дедилар. «Үшандың нима қилайлик, эй Аллоҳнинг Расули?» дейишган эди, «Уларнинг ҳақларини адo этинглар, ўз ҳаққингизни эса Аллоҳдан сўранглар», дедилар».

Шарҳ: Фитна чиқиши хавфи борлиги учун ҳақни бошлиқдан, раҳбардан эмас, Аллоҳ таолодан сўрайдиган вақтлар ҳам бўлар экан.

يَضَرِّيْ دَعَنْبُرِيْ بُزْلَلَاق
سَنَأْ يَلِإِنْوَكَشْ نَعْهُلَلَى
نَمَيْقَلَنْأَمْكَلَامَنْبُ
هَنِإِفْ أُورْبَصَا لَاقَفَجَحْلَى
أَلِإِنْأَمْزُمْكِيْلَعْ يَتْأِيْلَ
يَتَحْنُنْمَرْشُدَعْبِيْدَلَى
نَمُهْتَعْمَسْ مُكَبَرْأَوْقَلَتْ
يَلَعْهُلَلَى يَلَصْ مُكَبَيْبَنْ

يَرَأْخُبْلًا مُّؤْمَنًا وَمَلَسَ وَيَذْمِرْتَلَا وَ

Зубайр ибн Адий розияллоху анҳудан ривоят қилинади:

«Анас ибн Моликка Ҳажжождан шикоят қилдик. У шундай деди: «Сабр қилинглар. Бир замон келса, кейингиси ундан ҳам ёмон бўлади. Роббимизга етишгунимизча шундай давом этади. Мен буни Набийимиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан эшитганман».

Иккисини Бухорий ва Термизий ривоят қилганлар.

Ушбу ривоятда исми зикр қилинган Ҳажжож ибн Юсуф Сақафий умавий халифаларнинг амирларидан бири бўлиб, ўзининг золимлиги билан танилгани учун «Ҳажжож золим» деган ном олган.

Бу ерда айтилган замоннинг ёмонлиги - унинг аҳлининг ёмонлигидир, чунки замоннинг ўзи ёмон бўлмайди.

وَأَنِي ثَالَثٌ وَسَمْخَلْ مَالْ سِلْ
عَلَيْهِ رُودَتْ «لَاقَ مَلَسَ وَ
يَلَعْلَى يَلْصَبْ نَلَانَ
نَعْلَى يَضْرَهَلْ لَدْبَعْ نَعْ
وَأَنِي ثَالَثٌ وَسَمْخَلْ مَالْ سِلْ

مُقْرَبَسَفْ نِإِوْكَلَهْ نَمْ لِيْقَيْ مُقْرَبَسَفْ
مُقْرَبَسَفْ نِإِوْكَلَهْ نَمْ لِيْقَيْ مُقْرَبَسَفْ
أَمْ مُعَنْجَسْ تُلْقَى مُصَبْرَأْقَى؟ وَأَيْقَبْ «مُمْأَلَةْ
مُصَبْرَأْقَى؟ وَأَيْقَبْ «مُمْأَلَةْ».

Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам: **«Ислом тегирмони ўттиз беш, ўттиз олти ёки ўттиз етти йил айланади. Агар ҳалок бўлсалар, ўтганларнинг йўли. Агар дин қоим бўладиган бўлса, етмиш йил қоим бўлади»**, дедилар. «Қолганиданми ёки ўтганиданми?» деган эдим, «Ўтганидан», дедилар».

Шарҳ: Улуғ саҳобий Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ривоят қилган ушбу ҳадис уламоларнинг кўпгина тортишувларига сабаб бўлиб, уларнинг ҳар хил шарҳларига сазовор бўлган.

Аввал ҳадиснинг зоҳирий маъносини ўрганиб олайлик, кейин шарҳ ва таъвилларга ўтамиз.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг бу муборак ҳадиси шарифларида Исломнинг тегирмони ўттиз беш билан ўттиз етти йил атрофида айланишини таъкидламоқдалар. Афтидан, тегирмоннинг айланиши деган жумла ўша вақтда барчага тушунарли бўлган бўлса керак, чунки ровий Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ҳам унинг нималиги ҳақида сўрамаганлар, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари ҳам бу маънони шарҳ қилиб бермаганлар. У киши кейинги маъно ҳақида савол берганлар, яъни «Қолганиданми ёки ўтганиданми?» деганлар, яъни «Бу ҳадисда зикр қилинган муддатлар бу гап айтилганидан кейин қолган муддатдан бошлаб ҳисобланадими ёки ўтган муддатлар ҳам

қўшиладими?» деган маънода савол беряптилар. Жавобда эса ўтган муддат ҳам ҳисобга олиниши баён қилинган.

Шу билан ҳадиснинг зоҳирий маъноси ҳақидаги қисқача шарҳ охирига етди, деб ҳисоблайлик-да, бу ҳақда уламоларимиз олиб борган тадқиқотлардан бир оз фойда олайлик.

Бу ишда катта китобларимиздан бири, Имом Бухорийнинг «Саҳиҳ»лариға ёзилган машҳур шарҳларидан бири бўлмиш «Фатҳул Борий» ҳамда Имом Абу Довуднинг «Сунан»лариға ёзилган шарҳларнинг энг афзалларидан бўлмиш «Авнул-маъбуд» асарларида зикр қилинган баҳслардан ёрдам оламиз. Бошқача қилиб айтадиган бўлсак, бу ҳадиснинг шарҳи ҳақида мазкур китобларда келтирилган фикрларни ўта қисқа тарзда, ўз ибораларимиз билан ифода қилишга ҳаракат қиласиз.

Аввало уламолар «Ислом тегирмони» ва «дин» жумлалари ҳақида турлича фикр билдирганлар.

Хаттобий ва Бағавий «Тегирмон деганда уруш, дин деганда эса мамлакат, салтанат, давлат маънолари кўзда тутилган», деганлар. Улар ўзларининг бу фикрлариға араб тилида «тегирмон айланиши» деган ибора одатда урушга нисбатан ишлатилишини далил қиласиз.

Шунга биноан, ушбу ҳадиси шарифда Ислом давлатидаги ички урушларнинг муддати ва салтанатнинг бардавомлиги ҳақида сўз кетганлиги маълум бўлади.

Бошқа уламолар «Ислом тегирмони» ва «дин» деганда уруш ва салтанат назарда тутилмаганини таъкидлайдилар. Уларнинг айтишича, араб тилида «тегирмон айланиши» уруш ҳақида сўз боргандагина аввалги уламолар айтган маънони англатади, агар гап уруш ҳақида кетмаётган бўлса, бир ишнинг асл ҳолида, мустақим тарзда бўлишини билдиради. Шунингдек, бу ҳолатда «дин» сўзи ҳам салтанат, давлат маъносини эмас, ўзининг асл маъносини англатар экан. Шунинг учун бу уламолар «Ушбу ҳадиси шарифда Ислом дини асл ҳолида, ўзгармасдан, нуқсонга учрамасдан ўттиз беш ёки ўттиз олти ёхуд ўттиз етти йил давом этиши ҳақида сўз кетмоқда», деганлар.

Демак, бу муддат Ислом ишининг нубувват асосидаги ҳолида давом этган даврини билдирад экан. Дарҳақиқат, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳижратларидан бошлаб, рошид халифаларнинг даврлари тугагунча шунча вақт ўтган.

«Агар ҳалок бўлсалар, ўтганларнинг йўли. Агар дин қоим бўладиган бўлса, етмиш йил қоим бўлади».

Бу жумланинг маъноси шундай: мусулмонлар Исломнинг асл ҳолида ўтадиган мазкур муддат ичида ўзларидан ўтган айбу нуқсонлар сабабидан ҳалокатга учрасалар, бошқа ўтган умматлар ҳалок бўлгани каби ҳалок бўлиб кетаверадилар. Агар ҳалокатга элтувчи ишларни қилмасалар, динлари етмиш йил қоим бўлади, деган гап ҳам бўлмайди, яъни ҳалокатга элтувчи ишлар бўлмагани учун уларнинг дини етмиш йилдан кейин ҳам давом этаверади, бошқа ҳадиси шарифларда келганидек, Қиёмат қойим бўлгунича бардавом бўлади.

«Фитналар ва Қиёмат аломатлари» китобидан